

FINANSTILSYNET

THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

Tematilsyn

Revisjonsutvalg og revisors vesentlighetsgrenser

DATO:
23.11.2021

Innhold

1	Innledning	3
2	Om vesentlighet	3
3	Revisjonsutvalgets oppgaver	4
4	Revisors vesentlighetsgrense	5
4.1	Internasjonale bransjefastsatte standarder om vesentlighet (ISA 320)	5
5	Revisors rapport til revisjonsutvalget	6
6	Utvalg og datagrunnlag	7
7	Revisjonsselskapers fastsettelse av vesentlighetsgrenser	8
7.1	Metodikk – observasjoner	8
7.2	Resultater av gjennomgangen	9
8	Revisjonsutvalgets håndtering av vesentlighet	11
8.1	Revisjonsutvalgets arbeid med vesentlighet	11
8.2	Revisjonsutvalgets kommunikasjon med revisor	12
8.3	Særlig om konsernrevisjon	13
9	Revisjonsutvalgenes kommunikasjon med revisor – oppsummering	14

1 Innledning

Ny revisorlov, som gjennomfører EUs revisjonsdirektiv og revisjonsforordning, trådte i kraft 1. januar 2021. Direktivet og forordningen stiller blant annet økte krav til revisjonsutvalgenes rolle og ansvar for den finansielle rapporteringen til foretak av allmenn interesse, herunder krav til kommunikasjon med revisor.¹

EU-kommisjonens Committee of European Auditing Oversight Bodies (CEAOB),² har gjennomført en undersøkelse av hvordan revisjonsutvalgene i et utvalg europeiske foretak av allmenn interesse forholder seg til vesentlighetsgrenser i revisjonen, hvor de fire største revisjonsselskapene er revisor. Formålet er å gi interessegruppene en bedre forståelse av vesentlighetsgrenser og hvordan kvaliteten i kommunikasjonen mellom revisjonsutvalget og revisor kan økes.

CEAOB vil publisere resultatene av undersøkelsen i en europeisk tematilsynsrapport som er forventet å foreligge våren 2022.

Finanstilsynet har gjennomført undersøkelsen i Norge og har utvidet undersøkelsen slik at den også omfatter de seks største revisjonsselskapene. Undersøkelsen dekker revisjonsutvalgenes arbeid med vesentlighetsgrenser ved rapportering av finansiell informasjon og hvordan revisjonsselskapene har fastsatt vesentlighetsgrenser ved revisjonen av 24 foretak av allmenn interesse.

Revisjonsforordningen har vært i kraft i EU siden 17. juni 2016. Siden revisjonsforordningen først ble gjennomført i Norge fra 1. januar 2021, beskriver denne rapporten situasjonen før det nye regelverket trådte i kraft. Finanstilsynet antar at denne rapporten likevel vil kunne gi veiledning for revisjonsutvalgenes arbeid fremover.

2 Om vesentlighet

Årsregnskapet skal gi et rettviseende bilde av den regnskapspliktiges eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat, jf. regnskapsloven § 3-2a.

Regnskapsloven § 1-10 fastsetter hva som er vesentlig opplysning når den finansielle informasjonen avgitt av et foretak ikke lenger er rettviseende:

"En opplysning er vesentlig dersom utelatelsen eller feil i slike opplysninger med rimelighet kan forventes å påvirke beslutninger som brukere tar på grunnlag av foretakets årsregnskap. Enkeltposters vesentlighet skal vurderes i sammenheng med andre tilsvarende poster."

¹ Direktiv 2006/43/EF (endret ved direktiv 2014/56/EU), forordning EU/537/2014.

² Organisasjonen for samarbeid mellom nasjonale tilsynsmyndigheter på revisjonsområdet i EU/EØS.

For noterte foretak skal årsregnskapet utarbeides i samsvar med regnskapsstandarden IFRS.³ IAS 1 – *Presentasjon av finansregnskap* § 7, beskriver vesentlighet på følgende måte:

"Opplysningene er vesentlige dersom utelatelser, feilaktige opplysninger eller tilsløring av opplysninger med rimelighet kan forventes å påvirke beslutninger som primærbrukere av finansregnskap til allmenn bruk treffer på grunnlag av finansregnskapet, som inneholder finansielle opplysninger om et bestemt rapporterende foretak"

Når styret i et foretak fremlegger forslag til årsregnskap, bekrefter styret at årsregnskapet er rettvise, dvs. uten vesentlig feil. Revisjonsutvalget er et saksforberedende arbeidsutvalg for styret med spesielt ansvar for den finansielle rapporteringen. Innholdet i vesentlighetsbegrepet, herunder regnskapsreguleringens omtale av vesentlighet og revisors vesentlighetsvurderinger, er sentralt i revisjonsutvalgets arbeid.

Vesentlighetsprinsippet gjelder løpende gjennom foretakets interne kontroll og prosesser som fører frem til regnskapsavleggelsen. Revisor kommer i ettertid og anvender vesentlighetsgrenser for å planlegge og gjennomføre revisjonshandlinger som grunnlag for å avgi en bekreftelse på at regnskapet er uten vesentlige feil.

Revisjonsutvalget skal overvåke foretakets prosesser og internkontroll over regnskapsrapporteringen knyttet til å avgi et regnskap uten vesentlige feil, jf. definisjonen av vesentlighet i IAS 1 § 7. Revisjonsutvalgets vesentlighetsvurderinger i forbindelse med regnskapsrapporteringsprosessen er kartlagt i en spørreundersøkelse Finanstilsynet gjennomførte 30. april 2021. Resultatene vil bli presentert i en rapport om hvordan revisjonsutvalg oppfyller sine oppgaver som følge av ny lovgivning og som planlegges publisert tidlig 2022.

3 Revisjonsutvalgets oppgaver

Revisjonsforordningen og revisjonsdirektivet endrer pliktene som gjelder for foretak av allmenn interesse og deres revisjonsutvalg. De nye bestemmelsene pålegger revisjonsutvalgene flere oppgaver enn tidligere og skjerper kravet til kommunikasjon og samhandling mellom revisjonsutvalg og foretakets valgte revisor. Kravene fremgår av allmennaksjeloven § 6-43 og finansforetaksloven § 8-19, som ble endret ved ikrafttredelsen av ny revisorlov.

Revisjonsutvalgets medlemmer skal velges av og blant styrets medlemmer. Styremedlemmer som er ledende ansatte i foretaket, kan ikke velges til revisjonsutvalget. Revisjonsutvalget skal samlet ha relevant kompetanse, og minst ett av medlemmene skal ha kvalifikasjoner innen regnskap eller revisjon.

Revisjonsutvalget skal, etter allmennaksjeloven § 6-43, blant annet informere styret om den den lovfestede revisjonen og forklare hvordan revisjonen bidro til regnskapsrapportering med

³ IFRS står for International Financial Reporting Standards og er internasjonale regnskapsstandarder utgitt etter 2001 av International Accounting Standards Board (IASB).

integritet, ha løpende kontakt med valgt revisor, overvåke revisjonsutførelsen i lys av de forhold Finanstilsynet har påpekt etter revisorloven § 12-1, samt overvåke revisors uavhengighet etter revisorloven kapittel 8.

Revisors tilleggsrapport til revisjonsutvalget, jf. punkt 5 under, vil være til hjelp for revisjonsutvalgets arbeid for å etterleve deres nye oppgaver.

4 Revisors vesentlighetsgrense

Revisor skal planlegge og gjennomføre en revisjon slik at revisor ved avslutningen av revisjonen har betryggende sikkerhet for å bekrefte at regnskapet er uten vesentlige feil. Revisor anvender vesentlighetsgrenser for å oppnå dette formålet.

Revisor skal utføre revisjonen i samsvar med revisorloven, herunder i samsvar med god revisjonsskikk, jf. revisorloven § 9-4 tredje ledd, første punktum. Kravet om "god revisjonsskikk" er en rettslig standard som utfylles av internasjonale bransjefastsatte standarder (ISA).

4.1 Internasjonale bransjefastsatte standarder om vesentlighet (ISA 320)

ISA 320 – *vesentlighet ved planlegging og gjennomføring av en revisjon* er en fastsatt revisjonsstandard for fastsettelse av vesentlighetsgrenser ved revisjonsutførelsen. Vesentlighet i revisjonsutførelsen defineres i ISA 320 punkt 2 på følgende måte:

"feilinformasjon, herunder utelatelser som enkeltvis eller samlet kan forventes å påvirke de økonomiske beslutninger som treffes av brukerne på grunnlag av regnskapet".

Etter ISA 320 punkt 10 skal revisor ved utarbeidelse av overordnet revisjonsstrategi fastsette en vesentlighetsgrense for regnskapet totalt sett. ISA 320 har ikke en bestemt metode for fastsettelse av revisors vesentlighetsgrenser. Fastsettelse av vesentlighet innebærer at det utøves profesjonelt skjønn hvor det benyttes både kvalitative og kvantitative faktorer.

Den kvantitative faktoren er ofte basert på en valgt prosentsats av et grunnlag (typisk en regnskapspost i regnskapet, for eksempel resultat før skatt), mens de kvalitative faktorene som kan påvirke fastsatt vesentlighetsgrense, er blant annet elementene i regnskapet som brukerne gjør sine beslutninger på grunnlag av. Dette kan være livssyklus, bransje, eierstruktur og måten foretaket er finansiert.

Revisor skal fastsette egne vesentlighetsgrenser for bestemte regnskapsposter og noteopplysninger dersom feilbeløp lavere enn vesentlighetsgrensen totalt sett med rimelighet kan forvente å påvirke de økonomiske beslutningene som treffes av brukerne på grunnlag av disse postene i regnskapet, jf. ISA 320 punkt 10.

Revisor skal fastsette en arbeidsvesentlighet for å anslå risikoene for vesentlig feilinformasjon og type, tidspunkt og omfang av videre revisjonshandlinger, jf. ISA 320 punkt 11. Arbeidsvesentlighet fastsettes av revisor for å redusere sannsynligheten for at ikke-korrigert og uavdekket feilinformasjon i sum ikke overstiger vesentligheten for regnskapet totalt sett. Arbeidsvesentligheten fastsettes ofte med en prosentandel av revisors totale vesentlighetsgrense og innebærer også utøvelse av profesjonelt skjønn. Etter bransjepraksis blir denne satt etter en konkret vurdering, og den er på mellom 50 og 80 % av total vesentlighetsgrense.

Revisor skal revurdere sine vesentlighetsgrenser etter hvert som revisjonen utføres, og før konklusjonen som trekkes i revisjonsberetningen, jf. ISA 320 punkt 12 og 13. Dette fordi de kvalitative og/eller kvantitative faktorene vesentlighetsgrensen ble fastsatt på grunnlag av i planleggingsfasen, kan ha endret seg betydelig.

I revisjonsdokumentasjonen skal revisor dokumentere beløp og faktorer som er vurdert ved fastsettelsen av vesentlighetsgrense, vesentlighetsgrenser for bestemte transaksjonsklasser, kontosaldoer eller tilleggsopplysninger, arbeidsvesentlighet og eventuell revurdering av fastsatte grenser, jf. ISA 320 punkt 14.

ISA 450 – *vurdering av feilinformasjon identifisert under revisjonen* veileder revisor i hvordan revisor skal vurdere virkningen av identifisert feilinformasjon for revisjonen og virkningen av eventuell ikke-korrigert feilinformasjon i regnskapet. Revisor skal akkumulere feilinformasjon identifisert under revisjonen, bortsett fra feilinformasjon som er klart ubetydelig, jf. ISA 450 punkt 5. Revisor kan fastsette en beløpsgrense hvor beløp under denne grensen i den enkelte regnskapslinje vil være klart ubetydelig. Beløp under denne grensen behøver ikke å akkumuleres siden revisor forventer at disse ikke vil ha noen vesentlig betydning for regnskapet. Det er ikke krav om at revisor kommuniserer ubetydelige feil til foretaket, men det følger av ISA 450 punkt 12 at revisor skal kommunisere all ikke-korrigert feilinformasjon. Det vil si alt som overstiger revisors grense for ubetydelig feilinformasjon.

Revisor har også ved konsernrevisjon krav til vesentlighetsgrenser som følger av ISA 600 – *Særlige hensyn ved revisjon av konsernregnskaper (herunder arbeidet til revisorer i konsernenheter)* punkt 21. Konsernrevisor skal fastsette vesentlighet for konsernregnskapet under ett, vurdere om det er spesielle forhold i konsernet som tilsier en fastsettelse av egne vesentlighetsgrenser for bestemte transaksjonsklasser, kontosaldoer eller tilleggsopplysninger, fastsette lavere vesentlighetsgrenser for konsernenheter og en øvre grense for når en feil ikke kan anses som ubetydelig. ISA 600 punkt 21–23 henviser til ISA 320 punkt 10 og 11.

5 Revisors rapport til revisjonsutvalget

Revisorloven av 20. november 2020 gjennomfører revisjonsforordningen (EU) nr. 537/2014 om særskilte krav for revisjonen av foretak av allmenn interesse. Revisorloven gjennomfører også revisjonsdirektivet 2006/43/EF med endringer gjennom direktiv 2014/56/EU, samt de delene som ikke tidligere er gjennomført i norsk lovgivning.

Revisorloven § 12-1, jf. revisjonsforordningen artikkel 11, krever at revisor legger frem en årlig rapport (tilleggsrapport som forklarer resultatet av den lovfestede revisjonen) for

revisjonsutvalget fra og med revisjonen av regnskapsåret 2021. Rapporten skal legges frem senest samme dag som revisjonsberetningen, og den skal blant annet forklare resultatene av revisjonen. Rapporten skal minst inneholde opplysninger om revisors uavhengighet, omfanget av revisjonen, anvendt revisjonsmetodikk, vesentlighetsgrenser, forklare skjønn anvendt på forhold identifisert, vesentlige mangler i interne kontrollsystemer, vurdering av verdsettelsesmetoder og omfanget av konsernrevisjonen m.m. Artikkel 11 nr. 2 første ledd bokstav h krever at revisor skal:

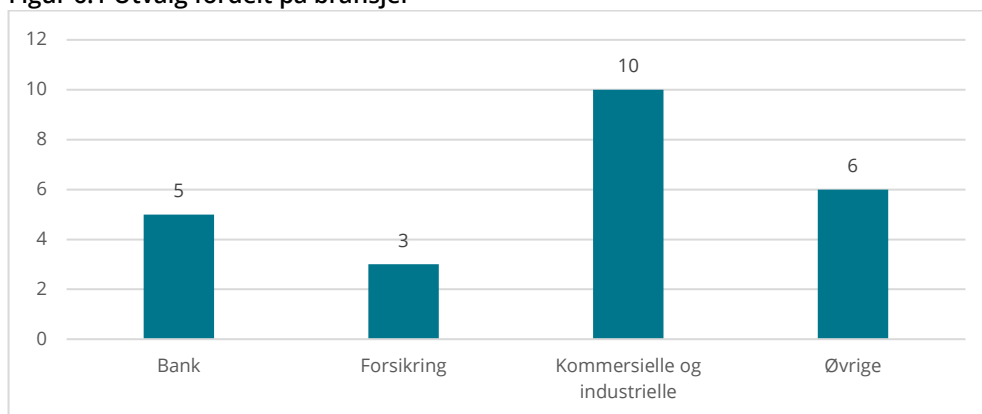
"opplyse om vesentlighetsgrensen som er anvendt ved revisjonen av regnskapet som helhet, og, hvis det er relevant, vesentlighetsgrensene som er satt for særskilte transaksjonsklasser og opplysninger, og opplyse om de kvalitative faktorene som ble tatt hensyn til ved fastsettelsen av vesentlighetsgrensen."

6 Utvalg og datagrunnlag

Utvalget er tilfeldig og består av børsnoterte foretak som revideres av de seks største revisjonsselskapene, fordelt på sektorene bank, forsikring, kommersielle (innenfor blant annet varehandel, helse og kommunikasjonstjenester), industrielle og øvrige foretak inngå i undersøkelsen. Utgangspunktet for undersøkelsen var børsnoterte foretak i Norge per 31. desember 2019, som utgjorde 233 foretak. På samme tidspunkt var det til sammen over 400 foretak av allmenn interesse i Norge.⁴

Utvalget består av 24 foretak av allmenn interesse og fordeler seg på følgende bransjer:

Figur 6.1 Utvalg fordelt på bransjer

Kilde: Finanstilsynets virksomhetsregister per 31. desember 2019.

For alle 24 foretak har Finanstilsynet bedt revisjonsutvalget fylle ut et spørreskjema som dekker revisors vesentlighetsgrense, og kommunikasjon mellom revisjonsutvalget og valgt revisor, basert på revisjonen av årsregnskapet 2020. Undersøkelsen inneholdt også spørsmål om revisjonsutvalgets syn på vesentlighet og kommunikasjon med revisor om anvendelsen av vesentlighetsgrensene. 22 av 24 revisjonsutvalg har svart på undersøkelsen.

⁴ Revisorloven kapittel 12 gjelder foretak av allmenn interesse, jf. revisorloven § 1-2 sjette ledd.

Finanstilsynet har i tillegg innhentet metodikk for fastsettelse av vesentlighetsgrenser fra seks revisjonsselskaper, samt dokumentasjon for hvordan vesentlighet er fastsatt for regnskapsåret 2019 for de 24 foretakene av allmenn interesse som inngår i undersøkelsen.

7 Revisjonsselskapers fastsettelse av vesentlighetsgrenser

7.1 Metodikk – observasjoner

Alle revisjonsselskapene har som del av sin metodikk en oppstilling av aktuelle grunnlag (typisk en regnskapspost i årsregnskapet, for eksempel inntekter) som multipliseres med et intervall i prosent man tillater revisjonsteamet å anvende for fastsettelse av vesentlighetsgrense. Fire av de seks store revisjonsselskapene har fastsatt grunnlag og intervaller som anvendes for foretak av allmenn interesse, mens to har ikke egne grunnlag og intervaller for foretak av allmenn interesse. Intervallene som er oppgitt i revisjonsselskapenes metodikk, er tilnærmet like mellom revisjonsselskapene og følger av deres globale fastsatte metodikk.

Det mest vanlige grunnlaget er resultat før skatt. Det er begrunnet med at foretak av allmenn interesse som oftest er resultatdrevne og at de fleste regnskapsbrukerne fokuserer på resultat før skatt og potensielt utbytte. For de to revisjonsselskapene som ikke har egen metodikk for foretak av allmenn interesse, gjøres det konkrete kvalitative vurderinger som medfører lavere vesentlighetsgrense for foretak av allmenn interesse enn øvrige foretak, på linje med de øvrige revisjonsselskapene i undersøkelsen.

Revisor dokumenterer i henhold til metodikken en begrunnet oppfatning om hvem som er de viktigste brukerne av revisjonsklientens finansielle informasjon, og hva disse brukerne har som fokus. Fokuset til brukerne, og hvilken feilinformasjon de vil reagere på, er viktig informasjon som påvirker valg av grunnlag og anvendelse av revisors profesjonelle skjønn for fastsettelse av hvor i det aktuelle intervallet vesentlighetsgrensen skal beregnes ut fra, eller om standard beregningsmetodikk skal fravikes.

Noen av revisjonsselskapene har krav til konsultasjon med revisjonsselskapets fagavdeling dersom man går utenfor tillatt intervall, ønsker å benytte et annet grunnlag i de tilfellene metodikken ikke gir et tilstrekkelig godt utgangspunkt, eller om fastsettelsen av vesentlighetsgrensen er spesielt kompleks.

Finanstilsynet registrerer at revisjonsselskapenes metodikk i liten grad vektlegger konsesjonskrav, for eksempel kapitaldekning for bank, som kvantitativ eller kvalitativ faktor når man vurderer og fastsetter vesentlighetsgrensen. Analyser fra verdipapirforetak og andre markedsaktører tilsier at kapitaldekning er en viktig størrelse for mange brukere av regnskap utarbeidet av foretak underlagt konsesjonskrav som bank.

7.2 Resultater av gjennomgangen

Vesentlighetsgrensene er fastsatt i henhold til revisjonsselskapenes metodikk for alle de 24 foretakene som inngår i undersøkelsen.

Det kommer frem av undersøkelsen at alle de seks revisjonsselskapene i tillegg til de kvantitative vurderingene også har vurdert ulike kvalitative faktorer. Kvalitative faktorer er vurdert både ved valg av grunnlag, prosent for total vesentlighet og for fastsettelse av arbeidsvesentlighet og beløpsgrense for feilinformasjon som er klart ubetydelig.

Selv om vesentlighetsgrensen er innenfor revisjonsselskapenes metodikk både ved valg av grunnlag, intervall og ISA 320, viser gjennomgangen at det i enkelte tilfeller ikke er dokumentert på en slik måte at vurderingen av relevante kvalitative faktorene kan etterprøves. I disse tilfellene har revisor, i stikkordsform og i korte setninger, skrevet ned kvalitative faktorer, men ikke begrunnet sine vurderinger. Det å dokumentere vurderinger og konklusjoner knyttet til disse kvalitative faktorene, er et krav i henhold til ISA 320 punkt 14, jf. revisorloven § 9-9 første ledd. Revisors kvalitative vurderinger skal kommuniseres til foretakets revisjonsutvalg i rapporten etter revisorloven § 12-1, jf. revisjonsforordningen artikkel 11.

Tabell 1 og 2 viser revisjonsselskapenes valgte grunnlag og prosent for total vesentlighetsgrense, arbeidsvesentlighet og grense for ubetydelige feil. Her er det tatt utgangspunkt i revisors fastsatte vesentlighetsgrenser for konsernet som helhet. Der hvor foretaket ikke er konsern, er det selskapsregnskapet som er revisors utgangspunkt. Gjennomgangen er fordelt mellom noterte banker og forsikringsforetak, jf. tabell 1 (underlagt tilsyn fra Finanstilsynet) og øvrige noterte foretak, jf. tabell 2.

Tabell 1 Revisors kvantitative faktorer ved vesentlig for foretak underlagt konsesjon

Foretak	Total vesentlighet			Revurdert vesentlighet	Arbeidsvesentlighet	Beløpsgrense for klart ubetydelige feil	Konsultasjon
	Valgt grunnlag	Benyttet %	Tillat intervall innenfor valgt base i revisjonsselskapets metodikk	Har revisor revurdert sin vesentlighetsgrense gjennom revisjonen?	Benyttet % av total vesentlighet	Benyttet % av total vesentlighet	Er det gjennomført konsultasjon med fagavdeling?
Bank							
Bank1	Justert resultat før skatt	5 %	5-8 %	Ja	75 %	5 %	Nei
Bank2	Justert resultat før skatt	5 %	5-8 %	Ja	75 %	5 %	Nei
Bank3	Total egenkapital	1 %	0,5-2 %	Ja	75 %	5 %	Nei
Bank4	Resultat før skatt	7,50 %	5-10 %	Ja	80 %	5 %	Nei
Bank5	Resultat før skatt	5,00 %	Maks 5 %	Ja	75 %	10 %	Nei
Forsikring							
Forsikring1	Totale inntekter	0,50 %	0,5-1 %	Nei	75 %	5 %	Nei
Forsikring2	Justert resultat før skatt	0,65 %	5-10 %	Ja	75 %	5 %	Nei
Forsikring3	Totale eiendeler	0,11 %	Maks 1 %	Ja	75 %	5 %	Ja

Kilde: Dokumentasjon mottatt fra revisjonsselskapene

Tabell 2 Revisors kvantitative faktorer ved vesentlighet for øvrige noterte foretak

Foretak	Total vesentlighet			Revurdert vesentlighet	Arbeidsvesentlighet	Beløpsgrense for klart ubetydelige feil	Konsultasjon
	Valgt grunnlag	Benyttet %	Tillatt intervall innenfor valgt base i revisjonsselskapets metodikk	Har revisor revurdert sin vesentlighetsgrense gjennom revisjonen?	Benyttet % av total vesentlighet	Benyttet % av total vesentlighet	Er det gjennomført konsultasjon med fagavdeling?
Kommersiell og industriell							
Industri1	Totale eiendeler	0,54 %	0,5- 1 %	Ja	75 %	3 %	Nei
Industri2	Totale inntekter	0,33 %	0,5-1 %	Ja	65 %	3 %	Ja
Industri3	Justert resultat før skatt	5 %	5-8 %	Nei	75 %	5 %	Ja
Industri4	Gjennomsnittlig 2-4 års resultat før skatt	5 %	5-8 %	Nei	75 %	5 %	Ja
Industri5	Justert resultat før skatt	5 %	5-10 %	Ja	80 %	5 %	Nei
Industri6	Resultat før skatt	5 %	Maks 5 %	Ja	75 %	10 %	Nei
Kommersiell1	Gjennomsnittlig 2-4 års resultat før skatt	4,5 %	Maks 5 %	Ja	75 %	5 %	Nei
Kommersiell2	Totale inntekter	1,2 %	0,5-3 %	Ja	65 %	5 %	Nei
Industri6	Resultat før skatt	6,0 %	3-10 %	Ja	75 %	5 %	Nei
Industri7	Total egenkapital	7,0 %	3-7 %	Ja	75 %	5 %	Nei
Øvrige							
Øvrige1	Totale inntekter	0,63 %	0,5-1 %	Nei	75 %	5 %	Nei
Øvrige2	Totale inntekter	0,50 %	0,5-1 %	Nei	75 %	5 %	Ja
Øvrige3	Resultat før skatt	3 %	Maks 5 %	Ja	75 %	5 %	Nei
Øvrige4	Totale eiendeler	0,69 %	Maks 1 %	Ja	75 %	5 %	Ja
Øvrige5	Resultat før skatt	3,52 %	Maks 5 %	Ja	75 %	10 %	Nei
Øvrige6	Total egenkapital	3,00 %	3-7 %	Ja	75 %	5 %	Nei

Kilde: Dokumentasjon mottatt fra revisjonsselskapene

Det mest benyttete grunnlaget er, som forventet, resultat før skatt/justert resultat før skatt. Så mange som 11 av 24 foretak, dvs. 46 %, har benyttet et annet grunnlag. For noterte foretak som ikke er bank eller forsikring (tabell 2), er resultat før skatt eller justert resultat før skatt benyttet som grunnlag for 8 av 16 foretak, eller 50 %. For bank og forsikring (tabell 1) er tilsvarende tall 5 av 8 foretak, eller 63 %. At så mange som 50 % av øvrige noterte foretak (tabell 2) benytter et annet grunnlag enn resultat før skatt, vurderes å være høyt, og det antas at i disse tilfellene er resultat før skatt lavt i forhold til totale inntekter eller totale eiendeler.

Benyttet prosentsats av valgt grunnlag er innenfor intervallet som følger av det aktuelle revisjonsselskapets metodikk for alle 24 foretak i undersøkelsen.

I 25 % (6 foretak) av tilfellene som inngår i undersøkelsen, har revisor konsultert med fagavdeling ved fastsettelse av vesentlighetsgrense. Dette kan skyldes at fastsettelsen har medført komplekse skjønsmessige vurderinger. For banker og forsikringsforetak alene er tilsvarende tall 12,5 %. Konsultasjoner revisor har gjennomført, er en del av revisors dokumentasjon for fastsatte vesentlighetsgrenser og er arkivert i oppdragsdokumentasjonen. Disse 6 foretakene i utvalget var fordelt på 3 av de 6 utvalgte revisjonsselskapene.

Revisor skal vurdere relevansen av valgt vesentlighetsgrense gjennom revisjonen og ved avslutningen av revisjonen. Dette skal gjøres for å sikre seg at vesentlighetsgrensen valgt ved planleggingen fortsatt oppfyller kravene i ISA 320 punkt 10 når revisjonsberetningen frigis, jf. ISA 320 punkt 12 og 13. I 20 % av tilfellene som omfattes av undersøkelsen, fremkommer det ikke av dokumentasjon mottatt fra revisjonsselskapene at en slik revurdering er gjennomført. For banker og forsikringsforetak er tilsvarende tall 12,5 %.

8 Revisjonsutvalgets håndtering av vesentlighet

8.1 Revisjonsutvalgets arbeid med vesentlighet

Revisjonsutvalgene har opplyst hvilke faktorer som er nøkkelfaktorer for foretaket, og hvilke grunnlag som er ansett å være et godt utgangspunkt for å fastsette en vesentlighetsgrense. Flere av revisjonsutvalgene oppgir samme nøkkelfaktorer og grunnlag som revisor, hvor blant annet inntekter, resultat før skatt, egenkapital og totale eiendeler er fellesnevner. Noen av revisjonsutvalgene har også oppstilt egne nøkkelfaktorer som anses viktige for foretaket, som blant annet egenkapitalavkastning, kjernekapital, vekst og driftsresultat.

21 av 22 revisjonsutvalg uttaler at revisor ikke har benyttet et annet grunnlag enn det revisjonsutvalget ville tatt utgangspunkt i ved fastsettelse av vesentlighetsgrenser. Flere revisjonsutvalg uttaler også at det vil bli større diskusjoner om vesentlighet fremover i lys av ny lovgivning.

14 av 22 revisjonsutvalg uttaler at de kun på et overordnet nivå har forståelse for hvordan revisor anvender vesentlighetsgrenser i revisjonsutførelsen og hvordan dette påvirker omfang og art av revisors utførte arbeid. 7 av 22 revisjonsutvalg uttaler at de også har en forståelse for områder med særskilt risiko. Finanstilsynet vil understreke at styret, som revisjonsutvalget er utgått fra, skal avlegge et årsregnskap som er uten vesentlig feilinformasjon. Styret må derfor ha en god forståelse for hva som er vesentlig for regnskapsbrukere i deres beslutningsprosesser.

Et av spørsmålene til revisjonsutvalgene omhandlet grensen for ubetydelige feil, altså feil avdekket gjennom revisjonsprosessen, og som revisor anser å være ubetydelige feil og som dermed ikke anses å påvirke regnskapet. Revisor er ikke pliktig å kommunisere ubetydelige feil til foretaket, men det er i utvalget eksempler på at revisjonsutvalget eller ledelsen har bedt revisor rapportere alle feil, selv om de er klart ubetydelige.

Spørsmålet om håndtering av grensen for ubetydelige feil ble besvart av revisjonsutvalgene og fordeler seg på følgende måte: 7 foretak mener grensen for ubetydelige feil er under 5 % av total vesentlighet, tre foretak mener 5 % av total vesentlighet og 12 foretak mener 10 % av total vesentlighet. Som det fremgår av tabell 1 og 2, mener 21 av 24 revisorer at grensen er 5 % av total vesentlighet eller lavere.

Finanstilsynet registrerer at flere utvalg opererer med en høyere grense for feil enn revisors vesentlighet. Noen av revisjonsutvalgene i undersøkelsen har gitt følgende kommentarer: *"Vår policy er at alle feil skal rettes og korrigeres om mulig."*

Et annet revisjonsutvalg uttaler:

"Revisjonsutvalget og administrasjonen tar sikte på å rapportere uten feil. Feil avdekket i prosessen med utarbeidelse av regnskapet og gjennomgangen med revisor blir korrigert, men ubetydelige feil (under 5 % av total vesentlighet) kan anses ubetydelig. Terskelen for å rapportere feil vil øke jo nærmere rapporteringstidspunktet"

og vil bli vurdert opp mot operasjonell risiko, vesentlighet og informasjon gitt i kvartalsrapporter og noteinformasjon."

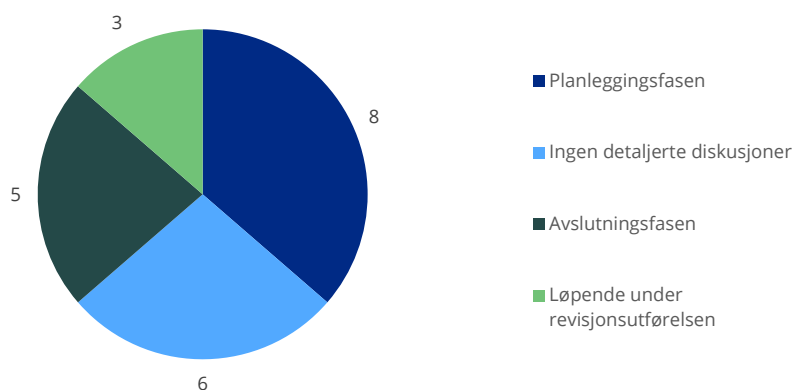
Basert på kommentarene til dette spørsmålet i undersøkelsen antas det her at revisjonsutvalgene med "ubetydelige feil" mener at summen av ubetydelige feil ikke skal overskride nevnte grenser. Finanstilsynet mener revisjonsutvalgene/styrene bør operere med en lavere eller lik vesentlighetsgrense enn den revisor anvender, og at det er en konsekvens av de ulike oppgavene og ansvaret de har, jf. omtale i kapittel 2.

Samtlige revisjonsutvalg er entydige i at revisors fastsatte vesentlighetsgrenser er tilstrekkelige for revisjonen av foretakenes regnskaper for 2020, selv om enkelte revisjonsutvalgene har hatt kommentarer til at revisors opprinnelige vesentlighetsgrense synes å være for høy.

8.2 Revisjonsutvalgets kommunikasjon med revisor

Spørreundersøkelsen tok også for seg hvilken kommunikasjon revisjonsutvalgene har hatt med revisor i forbindelse med vesentlighetsgrenser i forkant av ny lovgivning.

Figur 1 Tidspunkt for kommunikasjon av vesentlighetsgrense mellom revisor og revisjonsutvalg

Kilde: Finanstilsynet

Av figur 1 fremgår det at tidspunktet for når revisor og revisjonsutvalget kommuniserer om vesentlighetsgrensen, varierer. Til tross for at det ikke har vært et krav i tidligere lovgivning, har 14 av 22 revisjonsutvalg opplyst at de i løpet av revisjonsprosessen har hatt kommunikasjon med revisor knyttet til revisors vesentlighetsgrenser. Videre uttaler 7 revisjonsutvalg at de har fått presentert revisors kvalitative faktorer og vurderinger som ligger til grunn for fastsatt vesentlighetsgrense for planlegging og gjennomføring av revisjonen. Ti av 22 revisjonsutvalg har uttalt at revisor ikke har forklart revisjonsutvalget om sitt profesjonelle skjønn når det gjelder valg av grunnlag som utgangspunkt for vesentlighetsgrensen.

Fremover vil revisor måtte presentere sine vurderinger av kvantitative og kvalitative faktorer for alle revisjonsutvalg, jf. kravene til tilleggsrapport. Selv om det ikke følger direkte av regler som tilsvarer EUs revisjonsdirektiv og revisjonsforordningen, forventes det ut fra formålet med revisjonsutvalget at utvalget i samarbeid med revisor vurderer hva som utgjør en vesentlig feil i regnskapet sett fra brukerens ståsted.

Revisors grense for ikke-korrigerede feil, altså feil som er over grensen for ubetydelige feil og dermed har betydning for regnskapet, har blitt kommunisert til 16 av de 22 revisjonsutvalgene i undersøkelsen. 13 revisjonsutvalg har på planleggingsstadiet av revisjonen blitt informert om denne grensen, 3 revisjonsutvalg har blitt informert om denne grensen når revisor har rapportert sine konklusjoner, og 6 revisjonsutvalg har ikke fått den opplyst.

Revisjonsutvalgene hos 12 av 22 foretak har svart at det foreligger regnskapslinjer eller opplysninger som burde hatt en lavere vesentlighetsgrense enn regnskapet totalt sett. Kun 6 revisjonsutvalg svarer at dette har vært diskutert med revisor. Dersom revisor eller revisjonsutvalg ikke allerede har identifisert regnskapslinjer som burde hatt lavere vesentlighetsgrense, bør revisjonsutvalget og revisor drøfte om det foreligger regnskapslinjer som bør ha lavere vesentlighetsgrense. Revisor bør, basert på disse diskusjonene, vurdere å fastsette dette i henhold til ISA 320.

Ett av 22 revisjonsutvalg har hatt diskusjoner som har ført til at revisor har redusert sine vesentlighetsgrenser. Bakgrunnen for dette var at foretaket ønsket et lavere vesentlighetsnivå enn valgt grunnlag og prosent for å ha en lavere terskel for å oppdage feil og gi muligheter for å korrigere disse. Basert på definisjonen av vesentlighet mente revisjonsutvalget at vesentlighetsgrensen burde være lavere enn revisors utgangspunkt. Revisjonsutvalget svarte at denne justeringen ikke ga en vesentlig endring i nivået på honoraret til revisor.

Revisor skal revurdere sin vesentlighetsgrense etter hvert som revisjonen utføres, og før konklusjon trekkes i revisjonsberetningen. Bare 3 av 22 revisjonsutvalg oppgir at dette har blitt diskutert.

8.3 Særlig om konsernrevisjon

Ved konsernrevisjon fastsetter revisor en total vesentlighetsgrense for konsernet som helhet, vurderer hvilke konsernenheter som er vesentlige for avgivelse av en konsernberetning, samt allokterer en vesentlighetsgrense til hver av de vesentlige konsernenhetene. Revisjonsutvalget har derfor blitt bedt om å besvare noen spørsmål knyttet til hvordan revisor har kommunisert sin vurdering av vesentlige konsernenheter og allokeringen av vesentlighetsgrensen.

Kun 2 av 22 revisjonsutvalg, hvorav 20 avgir konsernregnskap, uttaler at de har fått opplyst nivået på vesentlighetsgrenser for hver enkelt enhet som er vesentlig for konsernet, eller hvordan den økonomiske informasjonen innhentet fra de vesentlige konsernenhetene vil bli gjennomgått av konsernrevisor. De gjenværende 20 revisjonsutvalgene uttaler at de ikke har fått opplyst vesentlighetsgrenser knyttet til konsernenheter. Etter Finanstilsynets oppfatning må revisjonsutvalgene, som en konsekvens av kravene i allmennaksjeloven, påse at de får denne informasjonen.

For de 22 foretakene uttaler 10 revisjonsutvalg at de forventningene de hadde til revisors vesentlighetsgrenser for konsernet, og fordeling av vesentlighet til konsernenheter, har blitt innfridd. Videre uttaler 2 "nei", og de resterende 10 har besvart "ikke aktuelt" uten noen kommentarer. Det ene revisjonsutvalget som svarte "nei", har kommentert at dette ikke var viktig basert på konsernets struktur, selv om de avgir konsernregnskap.

9 Revisjonsutvalgenes kommunikasjon med revisor – oppsummering

Ny lovgivning fra og med 2021 innfører skjerpede krav til hvordan revisjonsutvalgene følger opp sitt ansvar overfor revisor. Undersøkelsen understøtter behov for økt oppmerksomhet og kunnskap om disse pliktene, men det presiseres at undersøkelsen er basert på tidligere lovkrav.

Undersøkelsen viser at få revisjonsutvalg hittil har hatt oppmerksomhet rettet mot hvordan revisors vesentlighetsgrenser påvirker revisjonens kvalitet (art og omfang) samt revisors rapportering. Revisjonsutvalgene må fremover i samarbeid med revisor vurdere hva som utgjør en vesentlig feil i regnskapet sett fra brukerens ståsted. Det vises til at revisjonsutvalget skal kunne forklare hvordan revisjonen har bidratt til integritet i regnskapsrapporteringen, og utvalget skal bidra til å sikre integritet i foretakets regnskapsrapporteringsprosess. Anvendelsen av vesentlighetsgrenser er sentralt for kvaliteten i begge disse prosessene. Spesielt vil revisors tilleggsrapport være nyttig for revisjonsutvalgene for å forstå betydningen av revisors vesentlighetsgrense for gjennomføringen av revisjonen.

Revisjonsutvalgene skal motta rapporten fra revisor senest våren 2022 i forbindelse med avgivelse av revisors beretning for regnskapsåret 2021. Revisjonsutvalget og revisor bør ha løpende kommunikasjon omkring revisjonsutførelsen og eventuelle vesentlige forhold avdekket under revisjonen slik at revisjonsutvalget er forberedt på innholdet i rapporten før avgivelsen av rapporten og revisjonsberetningen. Revisjonsutvalget må gjøre dette for å kunne informere styret om resultatet av den lovfestede revisjonen ved styrets behandling av årsregnskapet. Utvalget skal også informere om hvordan revisjonen bidro til integritet i regnskapsrapporteringen, jf. allmennaksjeloven § 6-43 og finansforetaksloven § 8-19.

